

Rakenduskõrgharidus Euroopas ja Eestis

M a l l e J ü r v e s

TTK avalike suhete talituse juht

Milline on rakenduskõrghariduse hetkeseis ja arengutrendid Euroopas Bologna protsessi valguses? Sellele teemale keskendus rahvusvaheline konverents "Rakenduskõrghariduse roll Euroopas ja Eestis" Tallinna Tehnikakõrgkoolis 17.01.2005.

UNESCO hariduse klassifikaatori kohaselt, 1976, olid kõrgkoolihariduse õppekavad institutsionaalselt ainult ülikoolide pärusmaa, sedastab TTK rektor Arvi Altmäe. 1997. aastal sündis uus UNESCO klassifikaator ISCED97, mille järgi tuli vastavalt ulatuslikele muutustele maailma kõrghariduses eristada samal koolihariduse astmel sisult erinevaid õppekavasid. Nii tekkisid kõrghariduses kaheksa õppekavat – akadeemilised (5A) ja praktilistele oskustele orienteeritud (5B). Traditsiooniliste ülikoolide kõrval ilmusid ülikoolivälised kõrgkoolid.

Binaarne kõrgharidussüsteem

Euroopas kasutatakse praegu akadeemilisi õppekavasid, lähtudes võrdsuse printsiibist, üha sagedamini ka ülikoolivälistes kõrgkoolides. Bologna protsessiga ühinenud 29 riigis on 5A-õppekavad 16 ülikoolivälises kõrgkoolis, neist 14-s on võimalik läbida magistriõppekava. Seega on ülikoolivälised kõrgkoolid akadeemiliselt lähenemas traditsioonilistele ülikoolidele, moodustades binaarse kõrgharidussüsteemi. Selle ühes harus saab läbida kõik kõrgharidusastmed (sh doktoriõpe), teises harus omandada kõrghariduse esimese ja teise astme (bakalaureuse- ja magistriõppekava).

Soome dualismist

Soome haridusministeeriumi haridus- ja teaduspoliitika osakonna ametikõrgkoolide üksuse direktori Juha Arhinmäki sõnul on Soome ametikõrgkoolide üks eesmärk luua ülikoolidele alternatiiv,

mis on orienteeritud ettevõtete vajadustest tulenevale praktilisele õppele. Soome reformi põhiülesanne on toetada regionaalarengut ja tugevdada rakendusuuringutega innovatiivsust. Rakenduskõrgkoolide õppekavad klassifitseeritakse seal akadeemilisteks (5A).

Eelmise aasta sügisel andsid välisekspertid hinnangu ametikõrgkoolides alates aastast 2001 eksperimendina toimunud magistriõppele. Soome kõrghariduse duaalsüsteem on leidnud ühiskonnas laialdast toetust. Rakenduskõrgkoolide magistriõppeprogrammid vastavad teiste riikide jätkuõppeprogrammidele ja Bologna protsessi nõuetele, mille esmaülesanne on luua võimalused elukestvaks õppeks. Samas loob magistriõpe tihedama sideme kõrgkooli ja ettevõtete vahel.

Ühe- ja kolmeaastane kõrgharidus

Flaami kõrgharidusnõukogu järelevalvekomisjoni liige Magda Kirsch käsitles kolmanda astme lühitsükli haridust Euroopas. Konverentsi ümarlaul ei leidnud toetust lühikeste õppekavade (1–3-aastane kutseharidus) juurutamine Eestis ja nende nimetamine kõrghariduseks. Eesti kõrghariduselus on liiga palju pingeid ja see küsimus lükkub ilmselt tulevikku.

Kõrgharidus pole kaup

1998. aasta Sorbonne'i deklaratsioon leidis, et on vaja muuta riikide haridussüsteemid võrreldavamaks, sest piilt Euroopas oli liiga keeruline. Nii pandigi

alus Bologna protsessile (1999), mis hõlmab kahetsüklilist süsteemi, akrediteerimise ja ainepunktide temaatikat.

EURASHE (*European Association of Higher Education*, Euroopa kõrgharidus-asutuste liit) presidendi Roland Wermeeschi väitel pole kõrgharidus kaup, vaid hüve, mida riik võimaldab. Vaja on luua rakenduskõrgkoolide ja ülikoolide koostöövõrgustikke, milles ei rõhutata institutsioonide tähtsust, vaid kõige tähtsam lüli on õppur. Lõpetanut nimetatakse eri riikides eri moodi, see on rakenduskõrghariduse nõrkus. Päevakorral on leida ühine ingliskeelne nimetus, et anda tööandjatele täpset teavet kõrghariduse astmest ja tagada üliõpilasele kindlustunne, s.o võrdsustatus bakalaureusega.

Bakalaureus või mitte

Bologna deklaratsiooni kohaselt ei tohi kõrgharidusel kaheharulistes süsteemides olla diskrimineerivaid nimetusi, vaid need olgu võrdsed. Sellest tulenevalt saab ka rakenduskõrgkooli lõpetanu Euroopa riikides bakalaureusekraadi, eri riikides on vaid lisatud vastav liide. Ka Eestis on rakenduskõrgharidusõppe kvalifikatsioon võrdsustatud bakalaureusekraadiga, kuid nimetus on teine ja Euroopas võib see osutada desinformeerivaks.

Insener või tehnik

Euroopa arenenud riigid on klassifitseerinud ülikooliväliste kõrgkoolide õppekavad 5A-tüüpi (3–4 aastat) ja 5B-tüüpi (1–3 aastat). Eesti rakenduskõrgkoolide rektorite nõukogu soovib rakenduskõrg-

Pildil vasakult: ENIC koostöövõrgu president, Eesti ENIC/NARIC Keskuse juhataja Gunnar Vaht, Flaami kõrgharidusnõukogu järelevalvekomisjoni liige Magda Kirsch, EURASHE president Roland Wermesch, ACA direktor Berndt Wächter ja Juha Arhinmäki Soome haridusministeeriumist.

Jaak Randmäe foto

koolide klassifitseerimist 5A-tüüpi, sest vastasel juhul anname vale signaali EL-i teistele riikidele (5B on tehnika tase). Eesti peab selle küsimuse ise otsustama, muidu satuvad meie üliõpilased pärast kõrghariduse omandamist EL-i tööturul halvemasse olukorda. Klassifitseerides rakenduskõrgkoolide õppekavad 5B-tüüpi, ei kaitse Eesti oma kõrgharidusega inimeste huvisid ühisel tööturul EL-is, väidab rektor Altmäe. Inseneri kvalifikatsioon omandatakse pärast 3–5 õppeaastat, tehnika puhul on aga tegemist keskastme spetsialistiga allpool kõrgharidustaset. Napoleoni ajast pärineva vahetegemise järgi eksisteerivad Wermeschi sõnul tööstusinsenerid (tehnoloogiansener) ja loovinsenerid (projekteeriv insener). Sellisest jaotusest tuleb selgelt esile vahe insenerihariduses – üks neist põhineb ülikooli õppekavadel ja teine rakenduskõrgharidusõppel.

Koostööst magistriõppes

Kuidas ülikoolivälistes kõrgkoolides magistriõppeni jõuti, sõltub suurel määral konkreetse riigi traditsioonidest ja tööturu vajadustest. Konverentsil peeti perspektiivseks ühisõppekavade loomist ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide koostöös. Eestis on rakenduskõrgkoolid saavutanud seadusliku õiguse alustada magistriõppega, kuid pole selleni veel jõudnud. Eri riikide rakenduskõrgkoolides on iseseisvaid magistriõppekavasid, mis peaks viitama vastavatele võimalustele ka Eestis.

EL-i kõrgharidusmaastik on küll kirju

ja arvukate võimalustega, kuid siiski ilmneb selge suundumus tööturu vajadustest tulenevale magistriõppele ülikoolivälistes kõrgkoolides. Euroopa trendi kohaselt liigub magistriõpe neisse eri viisidel. Eesti peab leidma vastuse küsimustele, kas ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide koostöö on võimalik, milline on tööturu vajadus vastava tasemega spetsialistide järele eri valdkondades ning mille poolest erineb ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide magistriõppe sisu.

Riigikogu kultuurikomisjoni esimees Olav Aarna on seisukohal, et kuigi tänaseni pole rakenduskõrgkoolides ühtegi magistriõppe eksperimenti, ei tohiks see anda põhjust vastav säte seadusest välja võtta, vaid tuleb katsetada. Kõige tähtsam on määratleda magistriõppe õppekava sisu ning defineerida eesmärk ja lõpptulemus. Seda tuleb teha juba rakenduskõrgkoolide rektorite nõukogul.

HTM-i nõuniku Heli Aru arvates on vaja luua võimalus ja eksperimenteerida, järgides Soome eeskju, ning pärast otsustada, kas eksperiment tasus end ära või mitte.

Europotjomkinlusest

ACA (*Academic Corporation Association*, akadeemilise koostöö organisatsioon) direktor Berndt Wächter rõhutas Bologna ja Lissaboni deklaratsiooni tõlgendamisel globaliseerumist. 2004. a vahearuanne ühisesse haridusruumi jõudmisel 2010. aastaks on skeptiline. Sõltumatute ekspertide hinnang haridu-

sele ja teadusuuringutele näitab mahaäämüst konkurentidest (USA, Kanada, Austraalia). Wächter on seisukohal, et lokkab potjomkinlus. EL-i riikide valitsustel oleks vaja teha suuri investeringuid haridusse. Märtsis esitatakse Glasgow's vahearuanne, mis vastab küsimusele, kas Bologna protsess on õigel teel. Kui algselt oli see kahetsükliline süsteem, siis nüüd on tehtud täiendusi ja välja on kujunenud pidevatele muutustele orienteeritud protsess.

Miks mitte Tallinna Rakenduskõrgkool?

Diskussiooni käigus pooldati väikeste kõrgkoolide liitumist suureks rakenduskõrgkooliks, et tagada efektiivsus ja kvaliteet. Soome on vastava mudeli välja töötanud ja tegutseb selle järgi. Idee tasandil on juba mõnda aega olnud arutusel Tallinna Rakenduskõrgkooli moodustamine nende koolide baasil, kus on juba praegu täies ulatuses kasutusel rakenduskõrghariduse õppekavad.